

ДИСТАНЦИОННОТО ОБУЧЕНИЕ В ДИГИТАЛНА СРЕДА – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ (ИЗ ОПИТА НА ТУ-СОФИЯ)

Тодор Тодоров, ст. преп.
ДЧЕОПЛ, ТУ-София
todobg@tu-sofia.bg

Бистра Василева, ст. преп.
ДЧЕОПЛ, ТУ-София
b_vassileva@tu-sofia.bg

Резюме: Пандемията от КОВИД-19 оказва и все още продължава да оказва съществено влияние върху всички сфери на икономиката, обществената и социален живот. Секторът на висшето образование не прави изключение. За първи път в историята дигиталните умения придобиха жизнена важност, а дистанционната форма на обучение в дигитална среда се оказва единственият и абсолютно безалтернативен начин за осигуряване на непрекъснат и ефективен образователен процес в новите условия. Настоящата статия разглежда и дискутира в обобщаващ план резултатите от проучване, проведено от авторите, отразяващо възприятието на дистанционното обучение по чужд език от страна на студентите в ТУ-София по време на пандемията – силни и слаби страни, трудности и проблеми, нагласи и оценки. Прави се изводът, че дистанционната форма има както своите предимства, така и своите недостатъци, но предвид факта, че съвременните тенденции в образованието все повече се ориентират към хибридни формати, то както студентите, така и преподавателите неизбежно трябва да се адаптират към тази форма на обучение, да я усъвършенстват и ефективно да я инкорпорират в съвременния образователен контекст.

Ключови думи: чуждоезиково обучение, дигитална среда, компютърни умения, предимства, недостатъци

DISTANCE LEARNING IN A DIGITAL ENVIRONMENT – CHALLENGES AND OPPORTUNITIES (SHARING THE TUS EXPERIENCE)

Todor Todorov, Sen. Lecturer,
DFLTAL, TU- Sofia

Bistra Vassileva, Sen. Lecturer,
DFLTAL, TU- Sofia

Abstract: The COVID-19 pandemic has made a profound impact on every economic and social sector, forcing the urgent transformation of almost all spheres of human activity. The field of higher education was no exception. It was for the first time in history that digital skills became an absolute necessity, and the distance learning in a digital environment was unanimously acknowledged as the only available and virtually irreplaceable method of ensuring uninterrupted and effective instruction in the emergency situation. The present paper discusses and analyses the results of a survey conducted among students of engineering specialties of TU-Sofia concerning their perception of distance learning – strengths and weaknesses, difficulties and problems, viewpoints and attitudes. On the basis of the findings reported, the authors come to the conclusion that due to the rapid adoption of the hybrid format of course delivery, both students and academics need to embrace this form of instruction, further improving and successfully incorporating it in the contemporary educational context.

Key words: foreign language teaching, digital environment, IT skills, advantages, disadvantages

Извънредната ситуация, предизвикана от пандемията от КОВИД-19, наложи принудителното трансформиране на почти всички сфери на човешката дейност, в това число и на висшето образование, което беше подложено на безпрецедентни сътресения в глобален мащаб. В изключително екстрен порядък, от март 2020 година цялостният академичен процес, включително обучение, изпити, научно- изследователска и проектна дейност, беше трансфериран в дистанционен режим на работа в електронна среда. Тази ситуация се оказа един уникален стрес-тест както за преподаватели, така и за студенти, поставяйки на изпитание тяхната гъвкавост и адаптивност, техните способности за преподаване, учене и самообучение, взаимопомощ и споделяне на опит и добри практики.

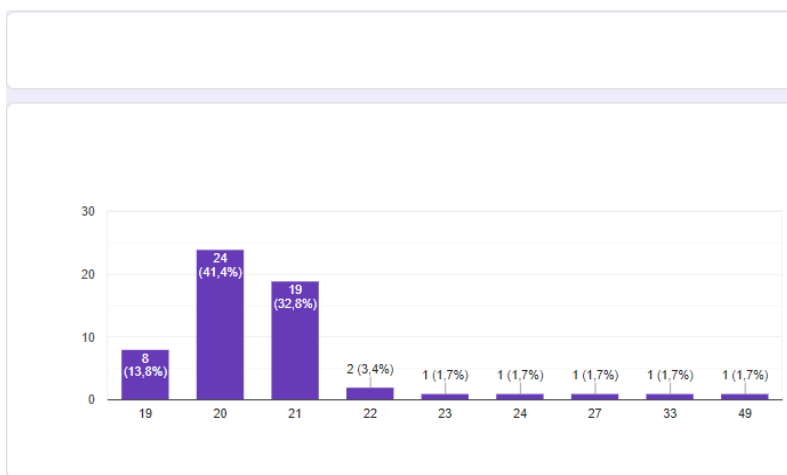
Трябва да се отбележи, че системата на висшето образование като цяло, и отделните университети в частност, реагираха максимално оперативно и адекватно на създалата се форс-мажорна ситуация посредством внедряването на навременни мерки и създаването на оптимални условия, чрез които да бъде постигнато ефективно ограничение на разпространението на Ковид-инфекцията, от една страна, а от друга – запазване на динамиката и пълноценността на учебния процес, създаването на положителен психологически климат и поддържането на обратна връзка със студентите. По този начин дистанционната форма на работа се наложи като работещото и единствено възможно решение, което съчетава всички гореизброени предимства. За целите на нашето проучване, под дистанционна форма на обучение ние ще разбираме *„... форма за придобиване на висше образование, при която обучавани, преподаватели и администратори могат да са разделени по местоположение, но не непременно и по време, като създадената дистанция се компенсират с технологии, методи и средства на електронното обучение. В дистанционна форма обучението се реализира чрез дигитални технологии за управление на учебния процес, базиран на система от различни по тип, място на разполагане и време на използване човешки, материални информационни дейност и ресурси.”* (Наредба на МС, 1). В условията на ТУ-София дистанционното обучение се провежда в синхронен режим, при който преподаването и комуникацията обучаващ-обучаем се извършва в реално време, доближавайки се в голяма степен до традиционното присъствено обучение в аудиторна обстановка. Ето защо, след натрупването на известен опит от 2020 година до настоящия момент, в българския образователен контекст популярност придоби още един термин, а именно *„присъствено отдалечено обучение в електронна среда”*, който според нас също така достатъчно точно отразява спецификата на тази нова форма на обучение.

След период от 15 учебни седмици с изцяло дистанционно обучение в електронна среда (от м. март 2020 година), ние си поставихме за задача да проучим и анализираме неговото възприятие по отношение на усвояването на чужд език от студентите (от различни инженерни специалности) в ДЧЕОПЛ на ТУ-София. За целта в началото на академичната 2021/2022 учебна година (в периода октомври-ноември 2021) беше предприето проучване под формата на онлайн анкета с 60 студенти-бакалаври от почти всички факултети на ТУ. Анкетата съдържа 16 въпроса и беше напълно анонимна и доброволна. Използваният език беше български.

Отчитайки актуалността на разглежданата проблематика, в настоящата статия авторите си поставят за цел да представят данните от направеното проучване, да обобщат и анализират получените резултати, както и да направят съответните изводи, които биха могли да послужат за по-нататъшно оптимизиране на обучителния процес в електронна среда.

В първата част на анкетата респондентите бяха помолени да предоставят някои демографски данни:

1. Възраст. Преобладаващата възраст на респондентите е 20 години (41,4 %), следвана от 21 години (32,8 %) и 19 години (13,8 %). Останалият възрастов диапазон се разпределя съответно между 22 и 49 години. Цялостната картина може да бъде проследена на **Фиг. 1**.

Фиг. 1 Разпределение на респондентите по възраст

2. Пол. По този признак преобладаващата част от респондентите са от мъжки пол (70,7 %), а останалата част (29,3 %) – от женски пол.

3. Курс на обучение. В качеството на таргет група за целите на настоящето проучване бяха избрани студенти от втори и трети курс, тъй като те имат реално придобит опит от дистанционно обучение в електронна среда в академичен контекст. Съотношението съставлява съответно 39,7% в полза на второкурсниците и 60,3 % в полза на третокурсниците.

4. Самооценка на компютърните умения и компетенции. Респондентите бяха помолени да оценят своите ИТ умения и компетенции като използват скалата **Много добри, Добри, Недостатъчни**. Съвсем очаквано, по-голямата част от студентите (70,7 %) оценяват своите умения като „Много добри”, а 29,3 % – като „Добри”. Нито един от респондентите не определя своите компютърни умения и компетенции като „Недостатъчни”. Това е напълно естествено, тъй като, на първо място, респондентите принадлежат към съвременното дигитално поколение, което Марк Пренски много сполучливо и точно охарактеризира с термина **„дигитални по рождение (digital natives)”** (Prensky 2001, 2). С други думи, това са хора, родени и израснали в свят, където цифровите технологии представляват тяхната естествена среда, в която те се развиват и се чувстват комфортно, среда, с която

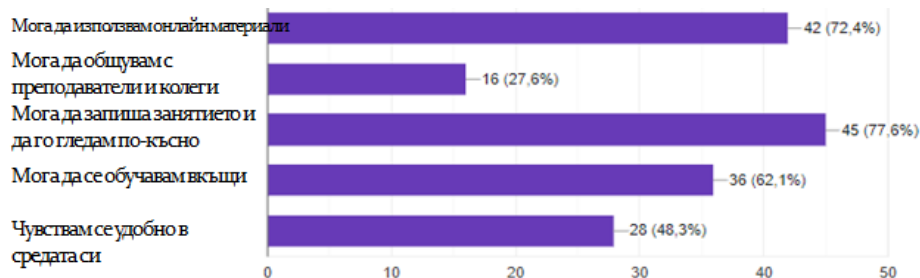
са технологично обвързани и от която, не на последно място, са зависими в доста голяма степен. Също така, не бива да се подценява и фактът, че респондентите са студенти от технически специалности, което предполага един подчертан афинитет към технологиите и иновациите.

5. Участвали ли сте в онлайн обучение преди пандемията Ковид-19 (Да/Не)?

Преобладаващата част от респондентите (66,7%) предоставят отрицателен отговор, докато 33,3 % – положителен. Бихме отбелязали, че получените резултати съвсем очаквано кореспондират със ситуацията, характерна за българското образование от предпандемичния период. Въпреки многобройните проекти, програми, тренинги и не на последно място, немалки инвестиции, българското образование подчертано се придържаше към традиционните методи на присъственото обучение, а на онлайн обучението се гледаше по-скоро визионерски, със статут на допълнителен компонент, или в най-добрия случай, алтернатива. В пандемичната обстановка, обаче, то се превърна в абсолютно безалтернативен и единствен начин на преподаване и обучение.

Във втората част на анкетата от респондентите се очакваше да разгледат и оценят в сравнителен план позитивните и негативните страни на дистанционното обучение в електронна среда.

По отношение на предимствата, те бяха помолени да подредят (според своето предпочитание) следните показатели: **1. Мога да използвам онлайн материали; 2. Мога да общувам с преподаватели и колеги; 3. Мога да запиша занятието и да го гледам по-късно; 4. Мога да се обучавам къщи; 5. Чувствам се удобно в средата си** (Фиг. 2).

Фиг. 2 Предимства на дистанционното обучение в електронна среда

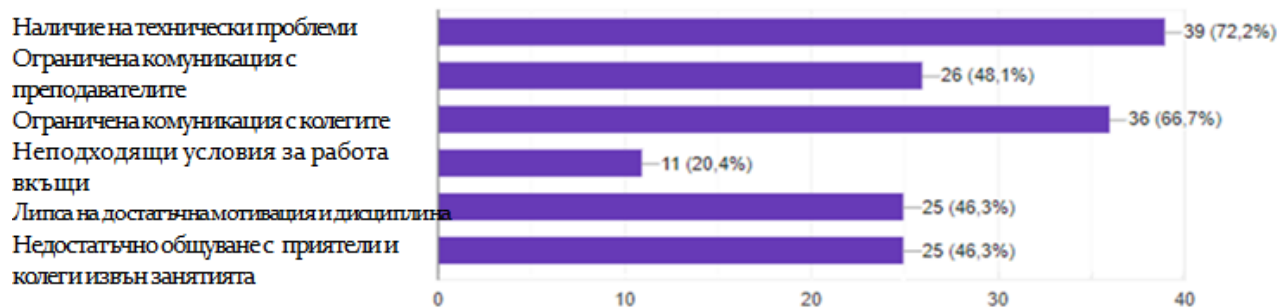
Както показва диаграмата, от получените резултати става ясно, че най-предпочитаното предимство на дистанционното обучение в електронна среда е възможността да се запише дадено занятие (лекция, упражнение, семинар, лабораторно занятие и др.) и да се гледа отново в удобно за студента време, или да се повтаря с цел изясняване на възникнали пропуски, неясноти и др. (77,6 %), следвано от възможността за използване на онлайн материали и ресурси (72,4 %). Това са два изключително важни аспекта на съвременния образователен контекст и те съвсем естествено оправдават избора на респондентите. Ако се обърнем отново към Марк Пренски, ще видим, че посочените две предпочитания кореспондират напълно с характеристиките, които изследователят прави по отношение на „дигиталните по рождение“, към които принадлежат днешните студенти, а именно: те са свикнали да приемат и обработват информацията

изключително бързо, да вършат няколко неща едновременно (т.е. мултитаскинг), предпочитат графиките пред текста, предпочитат произволен достъп до информация (като хипертекст), функционират най-продуктивно, когато са в мрежа, предпочитат използване на игри за вършене на сериозна работа, и не на последно място, се чувстват най-добре, когато изпълнението на дадена задача е последвано от награда или бонус. (Prensky 2001, 3).

От друга страна, както е известно, пандемичната обстановка наложи не само изключително тежки емоционални и социални, но преди всичко и значителни материални рестрикции. Много студенти бяха принудени да прекъснат своето образование или да намерят ефективен начин за съвместяване на работа и обучение. Именно онлайн форматът позволява подобно съчетаване да става по най-безболезнен и гъвкав начин, така че да се минимизират дефицитите както по отношение на учебния процес, така и по отношение на трудовата заетост, финансовата независимост, семейните и родителски задължения и т.н. Не без значение е и фактът, че дистанционното обучение спомогна за редуцирането на такива съществени разходи като тези за транспорт, общежитие и издръжка. Също така, наличието на огромно разнообразие от електронни учебни материали и образователни ресурси и гарантирането на неограничен достъп по всяко време от страна на студентите несъмнено допринася както за задълбочаването на тяхната автономност и самостоятелност, така и за максималното използване на предимствата на индивидуалните стилове на учене.

Следващата позиция се заема от възможността за обучение от вкъщи (62,1 %), следвана от възможността студентът да се чувства в безопасност в домашна среда (48,3 %). Последното място (27,6 %) принадлежи на възможността за общуване с преподаватели и колеги. Макар и на последно място в анкетата, възможността за общуване с преподавателите и колегите се оказва изключително важен фактор за обмен на информация, осъществяване на обратна връзка и т.н. Както е известно, обучението представлява не просто предаване на определен обем информация, а преди всичко сложен и многостранен процес на общуване.

По отношение на недостатъците на дистанционното обучение в електронна среда, респондентите бяха помолени да градират (според своето предпочитание) следните показатели: **1. Наличие на технически проблеми; 2. Ограничена комуникация с преподавателите; 3. Ограничена комуникация с колегите; 4. Неподходящи условия за работа вкъщи; 5. Липса на достатъчна мотивация и дисциплина; 6. Недостатъчно общуване с приятели и колеги извън занятията (Фиг. 3).**

Фиг. 3 Недостатъци на дистанционното обучение в електронна среда

Както се вижда от **Фиг. 3**, според резултатите на проучването най-големият недостатък на обучението в дигитална среда се оказва наличието на технически проблеми от различен характер. Сред анкетираните студенти около тази идея се обединяват 72,2 %. Някои от респондентите споделят, че не разполагат с необходимото оборудване като компютър или лаптоп, слушалки, работещ микрофон или камера, които са задължителен компонент за пълноценното им участие в учебния процес и осъществяването на ефективна комуникация с колегите си и преподавателя. Други посочват липсата на достатъчно добра интернет връзка като решаващо условие за ползотворната им работа. Трети се затрудняват при използването на обучителната платформа или не успяват да работят с нея на мобилните си устройства. Макар че преобладаващата част от респондентите определят познанията си за работа с дигитални устройства и приложения като много добри, според нашето мнение се налага изводът, че при някои има нужда от допълнително усъвършенстване на дигиталните компетенции и по-нататъшно доизграждане на навиците за използването на техническите средства. В тази връзка ни се струват абсолютно уместни наблюденията на редица изследователи относно транспонирането на обучителния процес в дигитална среда. *„Очевидно процесът се усложнява и става зависим от фактори, които, иначе, не биха били от значение в реална среда, или пък малко биха повлияли при присъственото обучение. Ако в методическите теории от десетилетия насам се прокламира центриране на обучаемия в образователния процес, то с преминаването му в електронна среда се измества фокусът и в голяма степен в центъра се поставя технологията и техниката, придобивайки ключово значение. Липсата на технологичен ресурс и техническа компетентност на практика правят осъществяването на процеса невъзможен.”* (Пеев 2021, 27).

Необходимо е да отбележи, че както преподавателите, така и студентите получават своевременно необходимата техническа помощ в това отношение от екипа на Департамента.

На второ място, 66,7 % от респондентите определят комуникацията си с колегите като ограничена. Несъмнено общуването със състуденти, обмяната на идеи, съвместната работа върху решаването на определена задача играят изключително важна роля за поддържането на нивото на ангажираност и мотивация на обучаемите, както се посочва във все по-многобройните проучвания

по темата. Когато студентите имат възможност непосредствено да комуникират и споделят опита и впечатленията си, процесът на усвояване и надграждане на знания и умения е доказано по-продуктивен и по-успешен. Тези данни ни карат да се замислим върху проблема за изработването и прилагането на работещи стратегии за преподаване и обучение, които биха се вписали по-ефективно в условията на дигиталната среда и следователно биха дали по-продуктивни резултати. В този смисъл, все по-належаща става необходимостта от разработването на осъвременена и съобразена с настоящите предизвикателства методика за дистанционно обучение, както и разработването на свързаните с това учебни материали и ресурси.

По-малко от половината анкетирани (48,1%) са поставили на трето място ограничената комуникация с преподавателите си. Бихме отбелязали, че това е един сериозен демотивиращ фактор, който отразява разминаването между очаквания и реалности. В редица неформални разговори доста голям процент от студентите споделят, че постъпвайки в университета те очакват да получат не само определен обем от знания, умения и компетенции, но преди всичко да се потопят в специфичната академична атмосфера, да усетят неповторимия академичен дух, да съпреживеят богатите традиции на своята алма-матер. За съжаление, тези уникални и непреходни ценности на университетското образование не се поддават на цифровизация. И все пак, полученият резултат недвусмислено повдига въпроса за установяването на ефективна и работеща обратна връзка с обучаемите в настоящите условия, която освен в комуникация по електронната поща, социалните мрежи или използването на приложения за общуване в реално време, при необходимост може да се изрази и в индивидуални срещи в учебната платформа.

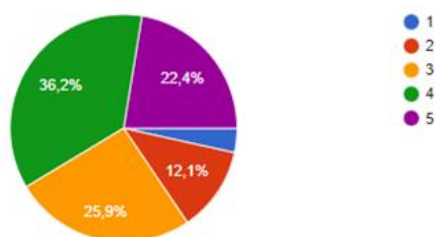
На четвърто място с еднаква процентна стойност от 46,3% респондентите съчетават два от аспектите, обуславящи отрицателните страни на дистанционното обучение, а именно: липсата на достатъчна мотивация и самодисциплина за работа и недостатъчното социално общуване с приятели и близки извън учебните занятия. Когато се обсъжда въпросът за дистанционното обучение, неизменно актуалност придобива и проблемът за поддържането на мотивацията и изграждането на умения за автономно учене у обучаемите. Липсата на концентрация, трудното задържане на вниманието върху поставената задача, разсеяността, умората при използване на дигитални устройства и продукти представляват неизбежна част от препятствията, които преподаватели и студенти трябва да преодоляват ежедневно в работата си. Това налага мнението, че е необходима целенасочена работа за приспособяването на използваните педагогически техники и похвати в дигиталната среда, разнообразяване на учебните материали, честа смяна на вида на осъществяваните дейности, кратки почивки, след които обучаемите отново да възвърнат интереса си към темата. Уменията за активно учене и самодисциплина отново са свързани с ангажираността на студентите в условията на дистанционното обучение. Обратната връзка с преподавателите, атрактивното и разнообразно учебно съдържание, както и възможността за демонстриране на задълбочени познания в задачи, подобни на игри със състезателен характер, несъмнено биха стимулирали интереса на студентите, тъй като дейностите се осъществяват в „среда, близка и позната на обучаемите“. (Янева 2021, 49).

На пето място, 20,4 % от анкетиранияте са поставили отсъствието на подходящи условия за работа въкъщи. Част от тях са посочили, че нямат възможност да работят самостоятелно, често споделят работното пространство с колеги или с останалите членове от семейството, като по този начин не могат пълноценно да участват в заниманията в час – налага се да участват пасивно, с изключен микрофон или камери. Това е още една причина за невъзможността да се създаде „пространствен резонанс“ (Брахман-Босе) в процеса на обучение и по такъв начин се отнема от възможността за пълноценно общуване и активно учене.

Изоляцията, физическата дистанция, ограничените или липсващи контакти с приятели извън обучението влошават като цяло физическото и психическото състояние на обучаемите. Ето защо, работа в посока на създаване на онлайн общности, които не са пряко свързани с обучението, биха били от помощ при дискутирането и решаването на разнородни проблеми в по-свободна и неформална атмосфера. Подобна дейност би заздравила връзките между студентите, въпреки че е несравнима с активността на студентските общности и групи в кампусите на университетите.

Бихме могли да направим извода, че в условията на масово прилагане на дистанционната форма на обучение започват да се наблюдават процеси, свързани с основни промени в парадигмата на дидактиката и методиката на обучение. Пред студентите и преподавателите възникват „пространствени, технически и социални бариери“ (Брахман-Босе), комуникацията между участниците се видоизменя и това неминуемо се отразява на резултатите от непосредствената им работа, качеството на усвоените знания и умения, нагласа за учене и светоусещане.

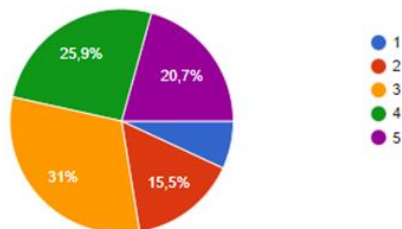
В следващата част на анкетата респондентите бяха помолени да направят сравнение на дистанционното и традиционното присъствено обучение по отношение на постигането на конкретни учебни цели. С помощта на петстепенна скала (в която **1 е Много незадоволителни, 2 – Незадоволителни, 3 – Добри, 4 – Много добри, 5 – Отлични**), от тях се очакваше да оценят постиженията си по време на дистанционното и присъственото обучение, съответно по отношение на обогатяване на познанията си в сферата на специализираната лексика и граматика, и на развитието на комуникативните умения.

Фиг. 4 Постигания на респондентите по време на дистанционното обучение по отношение на обогатяване на познанията в сферата на специализираната лексика и граматика.

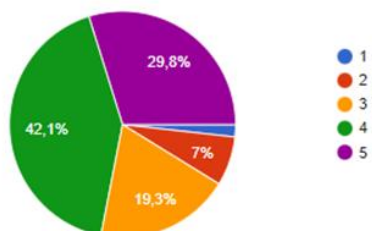
Както се вижда от предложената диаграма (**Фиг. 4**), по време на дистанционното обучение преобладаващият брой студенти оценяват

постиженията си по отношение на обогатяване на познанията в сферата на специализираната лексика и граматика като Много добри (36,2 %), следвани от Добри (25,9 %) и Отлични (22,4 %). Подобно разпределение се наблюдава и при оценка на постиженията по отношение на развитието на комуникативните умения (Фиг. 5): Много добри (31 %), следвани от Добри (25,9 %) и Отлични (20,7 %).

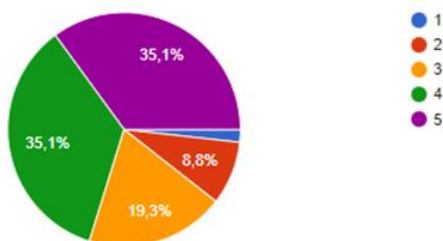
Фиг. 5 Постижения на респондентите по време на дистанционното обучение по отношение на развитие на комуникативните умения.

По отношение на оценката на постиженията си относно обогатяването на познанията по специализирана лексика и граматика, но по време на присъственото обучение (Фиг. 6), преобладаващата част от респондентите (42,1 %), посочват, че са постигнали Много добри резултати, следвани от Отлични (29,8 %) и Добри (19,3 %).

Фиг. 6 Постижения на респондентите по време на присъственото обучение по отношение на обогатяване на познанията в сферата на специализираната лексика и граматика.

По отношение на развитие на комуникативните умения по време на присъственото обучение (Фиг. 7), се наблюдава изравняване на резултатите – Много добри и Отлични – 35,1 %.

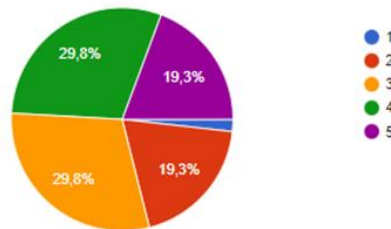

Фиг. 7 Постижения на респондентите по време на присъственото обучение по отношение на развитие на комуникативните умения

Както се вижда, не се наблюдава значителна разлика между дистанционното и присъственото обучение по отношение на използваните методи

за обогатяване на специализираната лексика и граматическите знания и умения на студентите, необходими за пълноценно общуване в специфичната техническа област. Дистанционното обучение, обаче, се оценява като по-неефективно по отношение на усъвършенстването на комуникативните умения и социални компетенции.

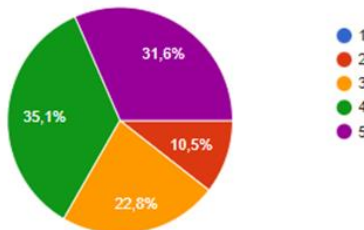
Следващият въпрос, обект на нашето проучване, е свързан с начина, по който респондентите оценяват дейността си по време на дистанционното обучение, а именно: **„Като използвате петстепенна скала (в която 1 е Изключително пасивна, 2 – Пасивна, 3 – Активна, 4 – Много активна, 5 – Изключително активна), оценете дейността си по време на дистанционното обучение (Фиг. 8).**

Фиг. 8 Оценка на дейността на респондентите по време на дистанционното обучение

Като цяло, около 80 % от респондентите смятат, че са демонстрирали активност по време на обучителния процес, докато около 20 % считат, че по-скоро участват пасивно. Очевидно по-голямата част от обучаемите имат много добро мнение за работата си по време на занятията, въпреки, че преподавателите често споделят обратното мнение – студентите работят с различен ритъм от този на присъственото обучение, задачите понякога се изпълняват само от няколко активно ангажирани обучаеми, докато по-голямата част са по-скоро наблюдатели или пасивни участници.

Когато студентите трябва да оценят своята активност в семинарните упражнения в присъствена форма (използвайки гореупоменатата скала), отново наблюдаваме същата тенденция – близо 90% смятат, че са доста активни по време на работата в час, докато едва 10% са на мнението, че са пасивни (Фиг. 9).

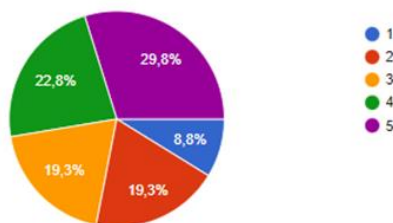

Фиг. 9 Оценка на дейността на респондентите по време на присъственото обучение

Тенденцията за висока самооценка на участие в присъствената форма е подобна, както и при дистанционната, само че стойностите при присъствената форма са по-високи. Ние считаме, че тези данни още веднъж потвърждават нашата хипотеза, че по отношение на българския образователен контекст опитът,

получен при обучение в традиционна присъствена обстановка, винаги взема изначален превес и се ползва с приоритет, и именно той поставя необходимия стандарт, по които се съизмерват и сравняват всички останали начини и методи на обучение. Трябва да се отчете и фактът, че поради създалата се пандемична обстановка дистанционното обучение се наложи масово и изведнъж и може би липсата на достатъчно опит за работа в дигитална среда е свързана с подобни самооценки. В същото време, ние напълно споделяме мнението, изразявано от по-голямата част от академичната общност, че обучението в електронна среда може да бъде ефективно точно толкова, колкото и присъственото. Както много правилно отбелязва Ивайло Пеев, „новият момент тук е, че отговорността, която носи отделния обучаем, е по-голяма, а обучаващият трябва да реши редица въпроси по адаптирането, трансформирането и инструментализирането на учебния материал, както и да намери техниките и методите, да изгради стратегии, чрез които ще бъдат достигнати поставените цели и ще се постигнат удовлетворителни резултати. Мотивираният обучаем, притежаващ качества като самодисциплина, организираност и отговорност, ясни цели и набелязани очаквани резултати, ще бъде обучен, независимо от формата на обучението, докато немотивираният, симулиращ заинтересованост и ангажираност по време на урок, неизяснил за себе си защо се обучава в съответната специалност, факултет, висше училище, ще представи същите, или много близки резултати, които би демонстрирал и в присъствена форма.” (Пеев 2021, 29).

В нашето проучване беше засегнат и въпросът доколко на студентите е допаднала дистанционната форма на обучение: „**Като използвате петстепенна скала (в която 1 е Изключително неприятно, 2 – Неприятно, 3 – Приятно, 4 – Много приятно, 5 – Изключително приятно), оценете в каква степен Ви хареса дистанционното обучение по време на пандемията**” (Фиг. 10).

Фиг. 10 Степен на общото възприятие на дистанционното обучение

Според резултатите, над 70% от анкетираните го оценяват като приятно преживяване, което е много окуражаващ факт, който подсказва, че усилията да отговорим на предизвикателствата на обучението в дигитална среда не са останали напразни. Подобни изводи могат да се направят и от отговорите на студентите на въпроса за предпочитанията си в условията на смесено обучение: **Ако се наложи хибридно (смесено) обучение, какво съотношение бихте предпочели?** (Фиг. 11).

Фиг. 11 Предпочитания относно съотношението присъствено-отдалечено в случай на хибридно обучение.

Както е видно от **Фиг. 11**, над 35% предпочитат съотношението 80 % отдалечено – 20 % присъствено обучение. Най-малко студенти (7 %) предпочитат съотношението 60% отдалечено – 40% присъствено обучение. Резултатите подсказват, че е необходима системна работа за изграждане на навици и умения за учене в дигитална среда както от страна на преподавателите, така и от самите обучаеми.

В края на анкетата респондентите бяха помолени да изразят своето мнение в рамките на 50 думи под формата на отговор на въпроса: **„Как би могло да се подобри дистанционното обучение в дигитална среда?“** Отговорите предоставят богата палитра от гледни точки, разположени диаметрално между двете полюсни мнения: *„Никак“*, *„Няма с какво да се подобрява“*, *„Като се върне присъственото обучение!“*, *„Като се направи присъствено“*, от една страна, и *„Няма с какво да се подобрява. Най-добре сме в такава среда“* – от друга. Освен тези крайни мнения, обаче, прави впечатление и отправянето на конкретни препоръки, с цел подобряване на процеса по отношение на техническото обезпечение, като необходимостта от използването на единна платформа, подобряване на качеството на звука (което очевидно представлява проблем по време на определени занятия), предотвратяване на сривове на сървърите, на които са качени платформите с учебни материали при претоварване на системата, както и използването на висококачествена техника за безпроблемно протичане на учебния процес.

Друга група отговори касаят конкретни препоръки към учебния процес и отделни пропуски в методологията му, като очевидно става въпрос за определени дисциплини. Сред методическите препоръки са: представяне на повече нагледни и илюстративни материали, възможност за записване на лекциите и преглеждането им в удобно за обучаемите време. Също така се препоръчва редуциране на натовареността на студентите, както и преместване на фокуса върху обучаемите чрез създаването на по-големи възможности за тяхната собствена личностна изява. Голяма част от отговорите засягат и по-нататъшно развитие и подобряване на възможностите за комуникация между преподавателите и студентите. Съвсем естествено е липсата на живия контакт, лице в лице, с колеги и преподаватели да оказва влияние на комуникативните умения и възможностите за представяне пред аудитория, което определено представлява една от съществените слабости на обучението в дигитална среда, и към чието преодоляване трябва да бъдат насочени нашите педагогически и методически усилия за в бъдеще.

В заключение бихме могли да обобщим очертаващото се приоритетно мнение, че електронното дистанционно обучение, въпреки неоспоримите си предимства и силни страни, не може да замести напълно традиционното присъствено обучение, особено в сфера с практическа насоченост, каквато е инженерното образование. В същото време, обаче, бихме искали да подчертаем че преобладаващият процент както от преподавателите, така и от студентите осъзнават повишените отговорности, които работата в дигитална среда налага и предполага. Трябва да си дадем сметка, че всички ние, и преподаватели, и студенти, се учим в движение, под натиска на динамиката на ежедневието и стреса, който със сигурност оказва влияние върху психиката ни, нашата работоспособност, гъвкавост и адаптивност към новите условия на труд и комуникация. Въпреки неизбежните слабости и проблеми, които изникват, ние сме уверени, че успяваме да извлечем най-доброто от потенциала на електронните технически средства и образователни ресурси, като в същото време не спираме да търсим пътищата за по-нататъшното оптимизиране и усъвършенстване на обучителния процес в дигитална среда – с ясно дефинирани цели, релевантна методология и надеждни индикатори за постигнатите резултати.

Използвана литература:

Брахман-Босе, З. Remote schools: Дистанционното обучение в пандемична обстановка. Достъпно на адрес:

<https://www.goethe.de/ins/bg/bg/kul/mag/22398928.html>

Последно посещение на 10.02.2022

Наредба за държавните изисквания за организиране на дистанционна форма на обучение във висшите училища, Държавен вестник, бр. 21/12.03.2021. Достъпно на адрес:

[file:///C:/Users/u/Downloads/nrdb-distancionno-VU_160321%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/u/Downloads/nrdb-distancionno-VU_160321%20(2).pdf)

Последно посещение на 10.02.2022

Пеев, И. 2021. Дигитализация на чуждоезиковото обучение. За илюстративния компонент и съвременната визуална култура на обучаемите. София, Издателство на Техническия университет-София

Янева, Т. 2021. Прилагане на геймърски платформи (програми) в дистанционното обучение по чужд език. В: ТЕХНИКИ И ТЕХНОЛОГИИ В ЧУЖДООЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ И ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ. Година II, Кн.2./2021г. София, Издателство на Техническия университет-София

Prensky, M. 2001. Digital Natives, Digital Immigrants. Part 1. On the Horizon, Volume 9, Number 5, 2001. Достъпно на адрес:

<http://portafoli.ub.edu/portfolios/jlrodriguez/4571/last/media/prensky-1.pdf>

Последно посещение на 10.02.2022